

CHRISTINE ROMAN

Familjelivets organisering – ekonomiska resurser, kön och manlig dominans

Räcker traditionell sociologisk teori till för att förklara den ojämlika fördelningen av det obetalda arbetet och makten över hushållsekonomin? Christine Roman diskuterar vilken roll könet har i maktspelet i familjen.

Den nya familjetyp som växte fram i det moderna samhället betecknades i femtio- och sextiotalens sociologi med termer som "kamratäktenskap", "demokratisk familj" eller "symmetrisk familj" (Dahlström 1967, Seely m.fl. 1956, Willmott & Young 1957). Den underliggande hypotesen om att mannens överhöghet i familjen hade kommit till ända sattes dock under debatt redan något decennium senare, då kvinnorörelsen riktade strålkastarljuset på de erfarenheter av sexualiserat våld, könsarbetsdelning, förtryckande ideologier och annan ojämlikhet som kvinnor gjorde i den förment "symmetriska" familjen. Inom feminismen kom istället den moderna kärnfamiljen att utpekats som en central institution för reproduktion av kvinnoförtryck. Kraftfull kritik riktades såväl mot ideologin om kärnfamiljen som den enda rätta familjeformen, som mot de specifika arrangemang vilka utmärkte densamma och dömde kvinnor till ekonomiskt och socialt beroende av sina män (t.ex. Barrett 1980, Mitchell 1966, Hartmann 1981). Feminister argumenterade effektivt mot det vanligt förekommande antagandet att en sådan organisering av hushållet är "naturlig" eller – som en av den tidens ledande sociologer hade hävdade (Parsons 1956) – att den är "funktionell" för samhällets

fortbestånd. Istället sattes ojämlikhet och maktskillnader inom kärnfamiljen på allvar under luppen. Därmed framstod både familjens inre relationer och dessa relationers samband med organiseringen av förvärvsarbete, välfärdsstat, lagstiftning, et c., som centrala objekt för feministisk analys (Thorne 1992). Det personliga blev politiskt.

Kärnfamiljens framträdande plats i tidiga feministiska analyser av samhällets könsordning medförde att frågor som hade varit marginella i den traditionella familjeforskningen plötsligt framträdde som väsentliga forskningsområden. Tre sådana "nya" områden var lönearbetet, hushållsarbetet och kontrollen över hushållets ekonomi, områden som kom att visa sig centrala för förståelsen av den strukturella kontext inom vilken kön konstrueras (Ferree Marx 1990). Det är dessa frågor om familjers organisering av arbete och ekonomi som står i centrum för denna artikel, och då framförallt frågan om hur makt kommer in i dessa processer. Att maktrelationerna mellan könen har en avgörande betydelse för hur arbete och pengar fördelas i familjen är underförstått i de flesta feministiska analyser. Särskilt har uppmärksamhet ägnats strukturella (makt)förhållanden som på olika sätt begränsar kvinnors valmöjligheter. Mera sällan analyseras

dock maktens roll i själva interaktionen mellan makar eller sambor. Med utgångspunkt i framförallt egna, men också andras forskningsresultat, ska jag därför här ta tillfället i akt att diskutera hur maktskillnader mellan makar och sambor inverkar på utformningen av hushållens arbetsfördelning och interna ekonomi.¹

Artikeln är disponerad så att jag efter dessa inledande ord kortfattat redogör för en teori som har inspirerat många forskare att undersöka sambandet mellan makars relativa ekonomiska resurser och hushållens organisering av arbete och ekonomi: den så kallade resursteorin för äktenskaplig makt. Därefter diskuteras i två avsnitt exempel på forskning som har studerat detta samband: dels studier av arbetsfördelningen mellan makar, dels studier av hushållens interna ekonomi. Samtidigt som denna forskning kan sägas bekräfta kopplingen mellan pengar och äktenskaplig makt, pekar den likafullt också på betydelsen av kulturella faktorer, och då särskilt på diskurser eller ideologier om kön.² I några avsnitt problematiseras därför maktresursteorins konceptualisering av makt. Med utgångspunkt i en diskussion om maktens olika dimensioner, och med hjälp av egna empiriska forskningsresultat, visar jag att ett maktbegrepp som endast ser till beslutsfattande och öppna konflikter underskattar betydelsen av dolda maktmekanismer och därför också kulturella och ideologiska faktorer som inverkar på äktenskapliga maktförhållanden.

Resurser och inflytande

Inom sociologin finns sedan sextiotalet en forskningstradition vars centrala objekt är äktenskaplig makt och dess inverkan på fördelningen av förvärvsarbete, hushållsarbete, fritid, etc. (se Kranichfeld 1987, McDonald 1980, Mizan 1994). I denna forskning dominerar en ansats som utgår från "resursteorin för äktenskaplig makt", det vill säga den uppfattar äktenskaplig makt som en funktion av makars respektive resurser. Teorin formulerades av de två amerikanska sociologerna Robert Blood och Donald Wolfe när de i sin banbrytande stu-

die *Husbands and Wives* (1960) fann ett samband mellan hur mycket resurser makarna bidrar med och maktbalansen i äktenskapet. Till exempel upptäckte de att den make som hade störst inkomst också sannolikt var den med störst äktenskaplig makt, liksom att gifta kvinnor med förvärvsarbete hade mer makt än de kvinnor som var hemarbetande på heltid.

En resurs kan enligt denna teori i princip vara vad som helst. Avgörande är att det är något som den andra parten vill ha och att det kan göras tillgängligt (otillgängligt) för att hjälpa (hindra) den andra parten att tillfredsställa sina behov och önskemål. Inom familjer kan resurser följaktligen vara så olika saker som pengar, personliga tjänster, kärlek, prestige, beundran eller trygghet (Safilios-Rothschild 1976). I den empiriska forskningen om äktenskaplig makt har emellertid "resurser" vanligen likställts med socio-ekonomiska resurser (inkomst, utbildning, yrkesposition). Sådana studier bekräftar i allmänhet att det finns ett samband mellan makars respektive tillgång till ekonomiska resurser och deras inflytande över äktenskapliga beslut.³

En av flera kritiska synpunkter som har riktats mot ovanstående ansats är att den tenderar att analysera hushållet isolerat från det vidare systemet av könsojämlighet och att den därmed bortser från att fördelningen av ekonomiska resurser mellan makar framförallt är en fråga om strukturell köns makt (Eichler 1981, Gillespie 1972). Liksom kritikerna menar jag att den systematiska skillnad som faktiskt föreligger mellan gifta och samboende kvinnors och mäns ekonomiska resurser är strukturellt bestämd. Den förklaras bäst med de sociala strukturer som tillsammans bildar samhällets könsordning (jfr Connell 1987, Walby 1990).⁴ Som ett exempel kan nämnas könsuppdelningen inom det obetalda och betalda arbetet som gynnar männens inkomster och karriärer (se Nyberg & Sundin 1997, Persson & Wadensjö 1997), och som just åter speglas i att den manliga parten i en relation vanligen har större inkomst än sin kvinnliga partner (se Nyberg 1997). Likväl vill jag hävda att de strukturellt bestämda könsskillnaderna i tillgång till ekonomiska resurser är med och

formar makars förhandlingar om arbete och pengar. Teorin att skillnader i ekonomiska resurser inverkar på äktenskapliga maktrelationer utesluter därför inte i sig ett strukturorienterat synsätt.

Pengarnas makt

Av sina resultat drog Blood & Wolfe (1960) slutsatsen att maktrelationerna mellan makar kommer att förändras i takt med att kvinnorna genom förvärvsarbete ökar sina ekonomiska resurser. De antog också att en sådan utveckling skulle inverka på hushållsarbets fördelning. Med andra ord såg de den existerande könsarbetsdelningen i familjen som ett resultat av att gifta och samboende män har större tillgång till ekonomiska resurser än sina hustrur och sambos. Ökar kvinnornas relativa resurser kommer också männens insatser i hushållet att öka, var deras teori. En invändning som har rests mot denna hypotes är att den förutsätter att den part som har mest ekonomiska resurser alltid *vill* slippa arbetet hemma, och därmed utan vidare utgår från att hushållsarbete är ett arbete som alla människor i största möjliga utsträckning försöker undvika (Berk 1985). Även om det utan tvivel ligger något i denna kritik, får likafullt Bloods & Wolfes hypotes visst stöd av forskningen inom området. Många studier har funnit att det föreligger en statistisk korrelation mellan makars relativa inkomster/yrkespositioner och hushållsarbets fördelning. Tendensen är att ju högre kvinnans inkomst eller yrkesposition är i förhållande till mannens, desto större är mannens andel av hushålls- och omsorgsarbetet.⁹ Också i en ganska nyligen genomförd svensk studie om hushållsarbets fördelning som Göran Ahrne och jag utförde för Kvinnomaktutredningen, visade det sig att kvinnans socio-ekonomiska ställning inverkar på mannens insatser i hushållet (Ahrne & Roman 1997).⁶ Till exempel är det vanligare att kvinnor med högre tjänstemannajobb lever tillsammans med män som tar stort ansvar för hushållsarbetet, än att kvinnor med arbetaryrken gör det. Samma sak gäller kvinnor som tjänar lika mycket eller mer än sina

män (Ahrne & Roman 1997:30, 47-48). Statistiska centralbyråns analyser av pappors uttag av föräldraledighet pekar i samma riktning. Män som lever tillsammans med kvinnor med hög utbildning tar ut fler dagar av föräldraförsäkringen än andra män. Högutbildade män som lever tillsammans med kvinnor med lägre utbildning nyttjar däremot inte sin rätt till föräldraledighet i större utsträckning än andra kategorier män (SCB, 1995).

Också kvalitativa data från djupintervjuer med gifta och sammanboende par bekräftar att ekonomiska resurser spelar en roll i makars och sambors förhandlingar om hur förvärvsarbete och hushållsarbete ska fördelas (Ahrne & Roman 1997, jfr också Hestbæk, 1995, Holter och Aarseth, 1994:146). Hur och varför ekonomisk jämställdhet kan fungera på det sättet ska här få illustreras med två intervjuer med två gifta småbarnsföräldrar. Dessa makar var båda välutbildade och hade självständiga, kvalificerade och vävlönade arbeten med goda karriärmöjligheter. De hade liknande yrkespositioner och de tjänade nästan precis lika mycket. För båda spelade såväl yrkesarbetet som barnen och familjen en betydelsefull roll. Sålunda strävade de efter att dela det praktiska ansvaret för hushåll och barn så lika som möjligt. Båda hade varit föräldralediga och båda hade deltidsarbetat under en kortare period. De var noga med att försöka ägna lika mycket tid och kraft åt barn och hushåll. Illustrativt var när mannen halvt på skämt, halvt på allvar, berättade att de ett tag "funderade på att ha en strecklista för blöjbyte" så att "vi byter lika många gånger". Även om just den idén aldrig realiserades, var den betecknande för parets ansträngningar att leva sina liv under liknande villkor. De "jobba[de] ungefär lika mycket och [var] hemma ungefär lika mycket", de delade på hushållsarbetet och om en "lämna[de] barnen hos dagmaman då hämta[de] den andra".

Från början var emellertid denna praktiska jämställdhet alls inte en självklarhet för mannens vidkommande. Tvärtom. Han hade tänkt sig en traditionell fördelning, med en hustru som tar huvudansvar för hem och barn. Dock var hans hustru bestämd på denna punkt. Hon

klargjorde på ett tidigt stadium för sin man att för henne var ett delat ansvar en förutsättning för att bilda familj. Hustruns bestämdhet fick en avgörande betydelse för mannen. Han var övertygad om att hemarbetets fördelning skulle sett annorlunda ut om hon inte hade krävt hans deltagande. Att han å sin sida accepterade att ta halva ansvaret var en konsekvens dels av att "hon inte hade gått med på" något annat, dels av att han inte kunde finna några rationella skäl som i deras fall talade mot en jämställd fördelning. Hans hustru tjänade ju lika mycket pengar som han och bedömdes ha lika goda karriärmöjligheter. Även kvinnan framhöll i intervjun att hennes inkomst och yrkesposition fungerade som resurser i diskussionerna med maken.

Efteråt har [min man] sagt att just då så tyckte han väl att det inte fanns något rationellt argument för att göra något annat, så det var bara att gilla läget så att säga, men att han så här efteråt inte skulle velat ha det på något annat sätt. Men då, första gången, så var det väl mer ett nödvändigt ont att man skulle dela på det.

Exemplet visar hur och varför ekonomiska resurser kan fungera som maktmedel eller "argument" i äktenskapliga förhandlingar om hushållsarbets fördelning. Rent statistiskt är dock sambandet mellan ekonomiska resurser och hushållsarbets fördelning i allmänhet svagt (Ahrne & Roman 1997, Neramo 1994, Ross 1987). Det beror på att också andra, simultant verksamma men motverkande, mekanismer föreligger.⁷ Föreställningar om kön, moderskap och faderskap utgör i allra högsta grad sådana mekanismer (Ahrne & Roman 1997:31-46, 62-73). Jag återkommer till detta i ett senare avsnitt.

Makten över pengarna

Svenska kvinnor och män arbetar genomsnittligt ungefär lika många timmar. Ändå är männens inkomster i allmänhet betydligt större än deras kvinnliga partners. För att ta bara ett exempel tjänar en gift eller sammanboende tvåbarnspappa i genomsnitt nästan två tredje-

delar av parets sammanlagda inkomst (Nyberg 1997:51). I stor utsträckning beror sådana skillnader på fördelningen mellan det obetalda och det betalda arbetet.⁸ Generellt ägnar kvinnorna det obetalda hushålls- och omsorgsarbetet betydligt mera tid än männen, medan männen istället förvärvsarbetar fler timmar (Rydenstam 1992, Flood & Gråsjö 1997). Inom nationalekonomisk och sociologisk teori har det varit vanligt att utgå från att denna skeva inkomstfördelning i familjer är utan betydelse, åtminstone ur välfärdssynpunkt. Tanken har varit att det inom familjen sker en omfattande omfördelning av resurserna. Detta antagande om jämlik resursfördelning har dock formulerats a priori, och de empiriskt grundade kunskaperna om vad som verkligen händer med pengarna när de flyter in i hushållet har varit ringa. Sålunda har hushållet blivit en "svart låda" genom vilken pengar passerar. Sedan ett antal år tillbaka finns emellertid en växande forskning om hushållens interna ekonomi, och det föreligger numera ett stort antal studier som visar att hushållet långt ifrån är den oproblematiska ekonomiska enhet som många gånger har antagits.⁹ Genom dessa studier står det klart, inte bara att det förekommer intressekonflikter och ojämlikhet i fördelningen av hushållens resurser, utan också att det finns en koppling mellan makars relativa ekonomiska resurser och deras makt över hushållsekonomin. Till detta visar forskningen inom området att sättet att organisera hushållsekonomin i sig själv kan försvaga eller förstärka ojämlikhet som genereras från arbetsmarknaden. Inte bara makars absoluta och relativa inkomster således, utan också kontroll över hushållets pengar och deras användning har visat sig vara en betydelsefull källa till makt.

Hur organiserar då svenska par sin hushållsekonomi? Låt mig börja med att säga att den svenska forskningen på området är mycket sparsam.¹⁰ Merparten av de studier som gjorts gäller brittiska hushåll. Emellertid genomförde vi 1996 en större svensk undersökning (Ahrne & Roman 1997). Uppläggningsen av den studien gjordes på ett sätt som möjliggör direkta jämförelser med resultaten från en av de mest omfat-

tande brittiska studierna som har gjorts inom området (Vogler 1994).¹¹

Ur ett maktresursperspektiv är det särdeles intressant att undersöka likheter och skillnader mellan den interna ekonomin i brittiska och svenska hushåll. Storbritannien och Sverige har ju i komparativ könsforskning beskrivits som två ytterpoler vad gäller välfärdsstatens funktionssätt: de karakteriseras som välfärdsstater med en stark respektive svag *breadwinner ideology* (Lewis 1992). I den brittiska välfärdspolitiken har mycket lite gjorts för att underlätta kvinnligt förvärvsarbete. Den grundas i stället på antagandet om en manlig försörjarroll och kvinnlig omsorgsroll. Svensk välfärdspolitik, däremot, vilar i mycket liten utsträckning på en sådan ideologi. I stark kontrast till den brittiska politiken har den svenska välfärdsstaten aktivt understött kvinnors rätt till förvärvsarbete genom särbeskattning, offentlig barnomsorg, föräldraledighet, med mera (Björnberg 1997).¹² Ett resultat av staternas olika politik är att svenska kvinnor i mindre utsträckning än de brittiska är ekonomiskt beroende av sina män.¹³ Frågan blir alltså hur sådana skillnader mellan de båda länderna avspeglas i familjers sätt att organisera sin hushållsekonomi.

Några distinktioner har framträtt som särskilt betydelsefulla i forskningen om hushållens interna ekonomi. För det första är det viktigt att skilja mellan kontroll och förvaltning av hushållsekonomi (Pahl 1989, Vogler & Pahl 1993, 1994). Kontroll över hushållets ekonomi utövas framförallt när pengarna flyter in i hushållet och kan till exempel gälla den övergripande frågan om ekonomins organisering, om och när större inköp ska göras eller hur mycket egna fickpengar makarna ska få röra sig med. Förvaltningen eller handhavandet av pengarna handlar istället om alla de mindre ekonomiska beslut som sedan måste fattas. Vilka räkningar måste betalas genast? Ska Pelle få nya gymnastikskor eller måste Elsa först få en ny jacka? Ska kött eller köttfärs inhandlas till middagen? Den som fattar de dagliga besluten är inte nödvändigtvis densamma som har makten eller kontrollen över strategiska beslut. En av makarna

kanske fattar de stora och avgörande besluten, medan den andra förvaltar pengarna på daglig basis. För det andra är det ur maktperspektiv inte samma sak att vara den som kontrollerar en knapp hushållsekonomi, som att vara den som kontrollerar en ekonomi där det inte råder någon brist på pengar. I det första fallet är det troligt att kontrollen över ekonomin snarare är en börda än en källa till makt. Följaktligen bör vi också göra en distinktion mellan kontroll över nödvändiga existensbetingelser och kontroll över ett överflöd (Coleman 1988). Brittiska studier visar att kvinnorna tenderar att förvalta hushållsekonomi när denna är knapp, medan männens inflytande växer med ökade hushållsinkomster (Morris 1993, Pahl, 1989, Vogler och Pahl 1993). Ett liknande mönster är synligt bland svenska hushåll. Det är vanligast att makar gemensamt sköter ekonomin när båda är högre tjänstemän, medan kvinnlig förvaltning av hushållsekonomi är mest utbredd bland hushåll där båda makarna tillhör arbetarklassen och bland låginkomsthushåll (Roman & Vogler 1998).

För att få en bild av hur hushållen organiserar sina ekonomier använde såväl den brittiska som svenska surveyundersökningen en typologi som har konstruerats av den brittiska sociologen Jan Pahl i hennes uppmärksammade och inflytelserika studie *Money & Marriage* (1989). Med utgångspunkt från pengarnas tillgänglighet och om makarna gemensamt förvaltar hushållsekonomi eller inte identifieras i denna typologi fem olika allokeringssystem:

- i det *kvinnliga förvaltningssystemet* handhar kvinnan alla hushållets pengar och mannen överlämnar, med undantag för personliga fickpengar, sin lön till henne

- i det *manliga förvaltningssystemet* handhar mannen hushållets pengar, med undantag för kvinnans fickpengar

- i systemet med *hushållskassa* ger mannen sin hustru en bestämd summa pengar som ska räcka till hushållsutgifter och förvaltar resten av pengarna själv

- i systemet med *gemensam pott* förvaltar makarna gemensamt alla eller merparten av hushållets pengar

– i systemet med *separata ekonomier* behåller makarna sin egen respektive inkomst, som således inte är direkt tillgänglig för den andra parten

Tidigare brittiska studier visar att såväl det kvinnliga och manliga förvaltningssystemet, som systemet med hushållskassa, är utbredda i hushåll där kvinnan saknar egen inkomst. Skillnaden är att det kvinnliga förvaltningssystemet är vanligast bland arbetarklasshushåll som är låginkomsttagare, medan systemet med hushållskassa främst förekommer bland hushåll där mannen tillhör kategorin bättre betalda arbetare eller medelklassen (Vogler & Pahl 1993).

Ideologin om att makar *bör* dela på hushållets pengar kan innebära en snedvridning i svar till förmån för den gemensamma potten. I den brittiska undersökningen användes därför några oberoende indikatorer för att kontrollera om det allokeringssystem som informanten valde också motsvarade de verkliga

praktikerna vad gäller förvaltningen av hushållets pengar (Vogler & Pahl 1993).¹⁴ Analysen klargjorde att förvaltningen av pengarna i praktiken kan se mycket olika ut i hushåll som anger att de använder en gemensam pott. Beroende på vem som tog huvudansvaret för förvaltningen av pengarna kunde tre olika gemensamma pottor urskiljas: den manligt kontrollerade potten där mannen i praktiken hade ansvaret för ekonomins förvaltning, den kvinnligt kontrollerade potten där kvinnan hade huvudansvaret och den genuint gemensamma potten, slutligen, där makarna också i praktiken delade på ansvaret. En motsvarande analys av svenska data visade att det också bland svenska hushåll finns skäl att skilja mellan olika typer av gemensamma pottor. Således kan vi både bland brittiska och svenska hushåll urskilja sju allokeringssystem (se tabell 1).

Tabell 1 visar att de två allokeringssystem som helt förvaltas av män – det manliga förvaltningssystemet och systemet med hushållskassa – är så gott som icke-existerande bland svenska par, medan de tillsammans används av nästan en fjärdedel av de brittiska hushållen. Även det kvinnliga förvaltningssystemet är betydligt vanligare bland brittiska par. Också det används av en fjärdedel av de brittiska hushållen, att jämföra med vart tjugonde svenskt hushåll. Däremot är det jämförelsevis betydligt vanligare att svenska par använder någon form av gemensam pott. Det gör åtta av tio svenska hushåll, jämfört med hälften av de brittiska. I båda länderna är det dock bara en femtedel av hushållen som har en genuint gemensam pott. Ungefär en fjärdedel av de svenska paren använder en kvinnligt förvaltd pott och en tredjedel en manligt förvaltd pott. Motsvarande siffror för brittiska par är 15 procent i båda fallen. Systemet med skilda ekonomier, slutligen, är mycket ovanligt bland brittiska hushåll, medan drygt vart tionde svenskt hushåll ordnar sin ekonomi på det sättet.¹⁵

Analysen av de båda datamaterialen visar att allokeringssystemen i olika grad hänger samman med manlig kontroll av hushållsekonomin (Roman & Vogler 1998).¹⁶ Mäns kontroll

Tabell 1 *Fördelning av allokeringssystem i svenska och brittiska hushåll. Procent.*

	Sverige	Stor- britannien
Det kvinnliga förvaltningssystemet	5	27
Den kvinnligt förvaltd potten	27	15
Den gemensamma potten	20	20
Den manligt förvaltd potten	35	15
Det manliga förvaltningssystemet	–	10
Systemet med hushållskassa	–	13
Systemet med separata ekonomier	13	–
Totalt	100	100
Antal	1162	1165

över hushållsekonomin är störst i de manligt förvaltade hushållsekonomierna: systemet med hushållskassa, det manliga förvaltnings-systemet och den manligt kontrollerade potten. Den gemensamma potten och de kvinnligt förvaltade systemen karakteriseras i betydligt högre grad av att makarna har lika stor kontroll över hushållsekonomin. Jämförelsen mellan de brittiska och svenska resultaten tyder på att brittiska män i mycket större utsträckning än svenska män har kontrollen över hushållets pengar. En förklaring till denna skillnad är att de allokeringssystem som utmärks av mycket höga nivåer av manlig kontroll – det manliga förvaltnings-systemet och systemet med hushållskassa – används av nästan en fjärdedel av de brittiska hushållen medan de är så gott som utdöda i Sverige. Viktigt att nämna är dock att det i samtliga allokeringssystem är vanligare att brittiska män har kontrollen över hushållsekonomin. Svenska par förefaller med andra ord vara betydligt mera jämställda när det gäller inflytandet över hushållets ekonomi.¹⁷ Detta gäller för övrigt också fördelningen av personliga fickpengar (Roman & Vogler 1998).

De svenska kvinnornas högre nivå av ekonomiskt oberoende implicerar dock inte, vilket tidigare har framgått, uppnådd ekonomisk jämställdhet i svenska hushåll. Precis som bland brittiska hushåll finns följaktligen ett samband mellan de svenska parens relativa ekonomiska resurser och sättet att organisera hushållsekonomin. Makar som är någorlunda ekonomiskt jämställda tenderar att använda de allokeringssystem som i lägst utsträckning är förknippade med manlig kontroll över ekonomin (den gemensamma och kvinnligt förvaltade potten). I hushåll där mannen tjänar betydligt mera än sin hustru eller sambo är det istället troligt att mannen förvaltar den gemensamma potten, det vill säga makarna använder det allokeringssystem som i Sverige är mest associerat med manlig kontroll (Roman & Vogler 1998).

Såväl likheterna som skillnaderna i mönstren mellan de svenska och brittiska hushållen tyder således på att makars och sambors relativa ekonomiska resurser har betydelse för deras inflytande över hushållsekonomin. Som

vi sett framträder, för det första, i båda studierna ett mönster där jämställdheten i strategiska beslut som gäller hushållsekonomin ökar med graden av ekonomisk jämställdhet mellan parterna. För det andra visar jämförelsen att nivåerna av manlig kontroll generellt är betydligt lägre bland svenska par, som också överlag är mer ekonomiskt jämställda än de brittiska paren. En minskning av kvinnors ekonomiska beroende tycks alltså innebära större jämställdhet i hushållens interna ekonomi.

Ovanstående resultat ska inte tolkas som att ekonomiska resurser är det enda som har betydelse. Den brittiska studien visar tvärtom att de mest jämställda sätten att organisera ekonomin på också är tydligt förknippade med föreställningar om att makar bör ta gemensamt ansvar för försörjningen. Inte bara relativ ekonomisk jämställdhet, utan också ett avståndstagande från ideologin om *the male breadwinner* skiljer de mest jämställda allokeringssystemen från de övriga (Vogler 1994). Att den svenska studien inte uppvisar något sådant samband beror på att denna ideologi inte alls längre är utbredd i Sverige. Den ersattes i och med övergången från "enförsörjarfamiljen" till "tvåförsörjarfamiljen" av en "medförsörjarmodell", som yttrar sig antingen i synsättet att makar har lika stort ansvar för försörjningen, eller i att kvinnan är "junior" försörjare men med klart delansvar för försörjningen (Björnberg 1992, 1997, Ellingsæter 1998).

Manlig dominans

De studier som hittills refererats tyder på att hushållens organisering av såväl arbete som ekonomi påverkas av hur mycket ekonomiska resurser respektive make eller sambo förfogar över. Därmed tydliggörs också sambandet mellan de interna relationerna i familjen och andra institutioner: inte minst arbetslivets och välfärdsstatens utformning. Min diskussion har dock än så länge främst gällt mäns större tillgång till ekonomiska resurser som potentiella äktenskapliga maktresurser. Det är nu dags att dryfta frågan om männen också utövar denna makt för att tillgodose sina intressen vad gäller fördelningen av arbetet.¹⁸

Många undersökningar av "makt i familjen" har efter Bloods & Wolfes (1960) stilbildande studie använt beslutsfattande som huvudindikator på maktutövning (t.ex. Blumberg 1991, Blumstein & Schwartz 1983, Scanzoni 1970). "Makt" operationaliseras då till frågor om vem av makarna som fattar beslut inom olika och potentiellt konfliktladdade områden såsom arbetsfördelning, boende, hushållsbudget, barnuppfostran, med mera. Tolkningen av hur maktbalansen i äktenskapet ser ut sker sedan mot bakgrund av vem av makarna som oftast får sin vilja igenom.¹⁹ För att undersöka vems önsksningar och preferenser som blir rådande när det gäller hemarbetets fördelning ställdes också i vår svenska undersökning ett antal frågor som syftade till att fånga öppet missnöje och konflikter på detta område (Ahrne & Roman 1997). Önskade kvinnan att mannen skulle göra mer? Var hon nöjd med fördelningen? Tyckte hon att den var rättvis? Brukade hon och hennes man diskutera hushållsarbetets fördelning? Hände det att de blev oense? Tjatade hon på sin man att han skulle göra mer? Vägrade han att ta sin del av ansvaret? Motsvarande frågor, fast något annorlunda formulerade, ställdes till männen.

Resultaten av undersökningen visar att det finns en tämligen stor grupp kvinnor som – liksom den unga tvåbarnsmamman i citatet nedan – uttrycker missnöje med fördelningen av arbetet hemma.

Det är väl mest det att han inte hjälper till med barnen. Det är väl det jag blir mest arg på. Att han bara går och sätter sig vid teven eller något sådant och struntar i resten. Så får jag gå här och plocka och ta hand om barnen och laga mat samtidigt och försöka lägga dom. Efter ett tag hjälper han till ändå när han märker att jag är så himla arg.

Så mycket som en tredjedel av de kvinnor som deltog i studien var inte nöjda med fördelningen och en nästan lika stor andel ansåg att fördelningen mellan henne och hennes man var orättvis. En stor majoritet önskade att deras män skulle göra mera av jobbet.

Männens svar pekade åt samma håll. Nästan tre fjärdedelar trodde att deras hustrur eller sambor ville att de skulle ta en större del av hushållsarbetet. Det var vanligt att kvinnorna försökte genomföra förändringar. Exempelvis svarade nästan hälften att de brukar ta upp frågan om hushållsarbetets fördelning till diskussion med sina män, och en tredjedel uppgav att de och deras makar ofta eller ibland är oeniga om fördelningen. Också i detta avseende matchade männens svar ganska väl kvinnornas. Cirka var tredje man ansåg att hans hustru tjar på honom att han ska göra mer hemma och ungefär lika många att de ofta eller ibland är oense om fördelningen. Medan det bland kvinnorna alltså fanns ett ganska utbrett missnöje med fördelningen av arbetet i hemmet var dock männen i allmänhet nöjda med hemarbetets fördelning (Ahrne & Roman 1997: 135-136).

Skiljer sig kvinnors upplevelser åt i hushåll med skilda arbetsfördelningar? I vårt material kunde vi urskilja fyra hushållstyper beroende på hur makarna eller samborna fördelade de tre mest tidskrävande hushållsuppgifterna: tvätten, städningen och matlagningen. I ungefär vart tionde hushåll gjorde makarna eller samborna dessa uppgifter lika ofta. I cirka vart fjärde hushåll delade de lika på två av de tre sysslorna, medan kvinnan alltid eller oftast utförde den tredje sysslan. I drygt en tredjedel av hushållen utförde kvinnan oftast eller alltid två av de tre sysslorna, och i drygt en fjärdedel av hushållen skötte hon så gott som alltid själv såväl tvätt och matlagning som städning. De olika hushållstyperna fick i studien beteckningarna "jämställda", "semijämställda", "konventionella" respektive "patriarkala" hushåll (Ahrne & Roman 1997: 29). Givet att arbetsfördelningen i familjen delvis är resultatet av att männen kan tillgodose sina önsksningar på kvinnornas bekostnad, borde kvinnors missnöje vara mest utbrett i hushåll med skeva fördelningar av hushållsarbete. Analysen av materialet visade att detta också är fallet. Ju mer av hushållsarbetet som föll på kvinnornas lott, desto vanligare var det att de var missnöjda med sin arbetsbörda, liksom att det förekom öppna konflikter om hushållsarbetets fördelning (se tabell 2).

Tabell 2 visar att kvinnor som levde med män som tog stort ansvar för hushållssysslorna i mycket stor utsträckning ansåg att fördelningen av hushållsarbetet var rättvis, medan bedömningarna bland de kvinnor som själva skötte de tunga hushållssysslorna ofta såg radikalt annorlunda ut. Inte ens hälften av kvinnorna i den patriarkala familjetypen ansåg att fördelningen var rättvis. Atta av tio uppgav att de önskar att deras män gjorde mer och nästan fyra av tio svarade att deras män vägrar att ta sin del av ansvaret. Dessa siffror tyder på att konflikter är frekventa i dessa hushåll. Även svaren på direkta frågor om förekomsten av öppna konflikter skilde sig mycket mellan olika hushållstyper. Medan omkring hälften av kvinnorna i den patriarkala hushållstypen uppgav att de ofta eller ibland tar upp frågan om fördelningen till diskussion och att det då och då händer att makarna blir oense i denna fråga, var motsvarande andel bland dem som levde tillsammans med en man som tog stor del av hushållsarbetet ungefär en fjärdedel.

Att sätta agendan

Det faktum att männens vilja ofta tycks bli gällande bland par som fördelar hushållsarbetet skevt indikerar dessa mäns makt över fördelningen. Alla konflikter manifesteras dock inte i öppet missnöje eller gräl. Kanske kan den part som har mest makt se till att potentiellt kontroversiella frågor aldrig kommer upp till diskussion. Ett problem med att uteslutande bygga en maktanalys på öppna konflikter är med andra ord att viktiga delar av maktens verkningar då utelämnas. Det blir till exempel inte möjligt att upptäcka dolda konflikter mellan två parter (jfr Bachrach & Baratz 1962).²⁰ Inte minst inom äktenskapet med dess långvariga och täta interaktion finns dock goda skäl att anta att många konflikter har en mera dold karaktär. Riktigheten i det antagandet bekräftas av att många av de kvinnor som deltog i vår undersökning avstod från att ta upp fördelningen av arbetsuppgifter till diskussion just därför att de föregrep sina mäns negativa reaktioner (Ahrne & Roman 1997).

Tabell 2 Förekomst av öppna och dolda konflikter avseende hushållsarbetets fördelning i olika familjetyper. Kvinnors svar. Procent.

	Jämställt	Semijämställt	Konventionell	Patriarkal	Alla
Instämmer delvis eller helt i att fördelningen är rättvis	87	87	68	45	69
Instämmer delvis eller helt i att hon inte orkar tjata mer på sin man att han ska göra sin del av arbetet	23	29	53	63	46
Instämmer delvis eller helt i att maken/sambon vägrar ta sin del av ansvaret	1	1	9	37	14
Önskar ibland eller ofta att maken/sambon gjorde mer	34	53	74	78	66
Tar ibland eller ofta upp frågan till diskussion	28	41	54	54	47
Är ibland eller ofta oense om fördelningen	25	23	37	48	35
Håller ibland eller ofta tyst för husfridens skull	14	15	35	48	30

...jag uttrycker nog inte allt. Jag aktar mig för att tjata. Dels så tycker jag att det är ju så himla trist med folk som tjarar... Och sedan så vet jag att han reagerar väldigt på det. Jag tänker efter två gånger innan jag säger något. Ofta så tycker jag att det är bagatellartat någonstans. Det är klart att saker och ting kan irritera mig, eller att jag räknar med att han ska ta disken och så gör han inte det, och så blir den stående där.

(trebarnsmamma)

Liksom när det gäller öppna konflikter är dolda konflikter vanligast i hushåll där arbetsfördelningen mellan makarna är mycket skev. Så instämmer helt eller delvis nära två tredjedelar av de kvinnorna i påståendet att de inte längre orkar tjata på sina män att göra sin del av hushållsarbetet och ungefär hälften håller ofta eller ibland tyst "för husfredens skull" (se tabell 2). Man kan säga att det i många relationer över tid skapas en agenda som reglerar vad som kan tas upp, och vad som inte kan tas upp, till äktenskapliga diskussioner och förhandlingar. Hur en sådan process, då öppna konflikter blir dolda, kan gå till åskådliggörs väl av en av de berättelser som förmedlades av informanterna i den kvalitativa delen av vår undersökning (Ahrne & Roman 1997).

Denna kvinna var sedan ett par år skild och hade tre förskolebarn tillsammans med sin före detta man. När paret skilde sig gjorde hon nästan allt arbete hemma. Emellertid hade det inte alltid varit på det sättet. Så länge paret var barnlöst delade makarna ganska lika på hushållsarbetet. "Vi diskade och vi lagade mat och vi tvättade och vi städade och vi strök tillsammans." Det var i samband med barnens födelse som den nya ordningen utvecklades. Det blev kvinnan som tog ut föräldradigheterna och "[f]ör varje barn som kom så gjorde han mindre och mindre". Till slut hade kvinnan ensam ansvaret för såväl barn som hushåll. Hon var alls inte tillfreds med den situationen utan försökte många gånger att få en förändring till stånd. Hon pratade med och tjarade på sin man för att få honom att ta ett större ansvar för hemarbetet men:

... han vart bara arg och struntade i det demonstrativt. Riktigt demonstrerade. Gick han och duschade, så kunde han ju slänga strumpor och kalsonger på golvet, och där kunde de ju ligga i två dagar tills jag flyttade dem. Bara för att jag bad honom! "Lägg dem i tvättkorgen, lyft på locket!" Då lade han dem i köket på golvet. Riktigt demonstrerande.

Hushållsarbetet kom för detta par att utvecklas till en arena för maktkamp. Med tiden tvingades emellertid kvinnan att inse att hennes försök till förändring inte gav önskade resultat. Hon gjorde då som många andra kvinnor i samma situation uppenbarligen gör: hon slutade att be sin man om hjälp. Hemarbetets fördelning förblev förstås som den var.

... han kunde gå ifrån matbordet och låta smör och mjölk och disk och allting stå kvar en hel dag. För det kunde man ta sedan, han skulle bara "ta fem" [minuters vila] så att säga. Och det där vart mer och mer. Jag tröttnade på det. Istället för att gå och tjata på honom "Men herregud, ta undan din tallrik, du kan ju duka av bordet, du sa att du skulle duka av bordet, gör det nu!" /.../ Då orkade jag inte längre, då gjorde jag det själv.

Med tiden blev det alltså för jobbigt att försöka få en förändring till stånd. Kvinnan orkade inte längre "bråka". Därmed kom hennes önskemål och intressen att underordnas mannens intressen och det blev, i den meningen, han som gick segrande ur kampen om hemarbetets fördelning. Detta betydde inte att konflikterna hade försvunnit. De hade bara antagit nya former. På så vis belyser den återgivna berättelsen bristerna i ett maktbegrepp som förutsätter öppna konflikter.

Könets makt

Öppna och dolda konflikter som tecken på maktutövning kallas ibland för "maktens första" respektive "andra ansikte". Gemensamt för dessa båda maktbegrepp är att de förutsätter att parterna har olika subjektiva intressen (önskningsar, preferenser), liksom att det föreligger en observerbar konflikt. Skillnaden är

att det förra begreppet handlar om beteendet när beslut fattas – vems vilja som blir gällande – medan det senare handlar om att potentiella tvistefrågor hindras från att tas upp till diskussion. Dock finns ytterligare en maktdimension som, tack vare att den opererar genom att forma människors tankar och önskemål, vare sig kan avläsas i öppna eller dolda konflikter. Själva preferenserna kan vara effekter av maktutövning. Den symboliska makten – ”maktens tredje ansikte” – hindrar latenta konflikter mellan parter att komma upp till ytan och är, poängterade Steven Lukes (1974) i sin omdiskuterade skrift från sjuttioalet, den mest effektiva och försåtliga formen av maktutövning.

Indeed, is it not the supreme exercise of power to get another or others to have the desires you want them to have, that is, to secure their compliance by controlling their thoughts and desires? (Lukes 1974: 23)

Alltså kan vi inte omedelbart dra slutsatsen att ingen maktutövning förekommer i situationer där inga öppna eller dolda konflikter om hushållsarbetets fördelning föreligger. Denna insikt leder vidare till frågor om sambandet mellan enskilda kvinnors preferenser och kulturella föreställningar om kön. I feministiska analyser av arbetsdelningen mellan könen har det inte varit ovanligt att kvinnors önskningar och motiv betraktas som effekter av symbolisk makt.²¹ Till exempel fick under sjuttio- och åttiotalet många gånger begreppet ”könsideologi” förklara att många kvinnor faktiskt föreföll nöjda med att ta huvudansvaret för hushåll och barn, trots att detta arbete vare sig renderade inkomst eller status (Barrett 1980, Mitchell 1966, Oakley 1974). I vissa samtida analyser fyller diskursbegreppet en liknade roll (Magnusson 1998). Här nöjer jag mig med att med stöd i Toril Mois (1994) analys framhålla betydelsen av att traditionella relationer mellan könen formas av en habitus som gör att könsarbetsdelning och manlig överordning framstår som legitim också för kvinnorna.²² Det vill säga, också kvinnor utvecklar många gånger handlingsdispositioner som medverkar i reproduktionen av en ordning där kvinnorna får huvud-

ansvaret för hem och barn och där deras intressen underordnas männens intressen.

Effekten av könen olika habitus visar sig i att faktorer som annars brukar ha en betydande förklaringskraft inom samhällsvetenskapen – inkomst, klass, generation, etc. – endast i begränsad utsträckning inverkar på hushållsarbetets fördelning mellan makar och sambor. Det betyder inte att ekonomiska resurser är oväsentliga. Som jag tidigare har visat kan tvärtom ekonomisk jämställdhet mellan makar få en avgörande betydelse i förhandlingarna om hur yrkesarbete och hemarbete ska fördelas. Många gånger utgör emellertid kulturella föreställningar om kön kraftfulla motverkande mekanismer. Ser vi till hur hushållsarbetet generellt fördelas mellan könen är det rent av iögonfallande att kvinnors tillgång till ekonomiska resurser ger så litet utslag. Också kvinnor som tjänar lika mycket (eller mer) än sina män gör i allmänhet merparten av arbetet hemma. Inte heller är den statistiska effekten av andra variabler imponerande. Männens insatser i hushållet förefaller förvånansvärt okänsliga för såväl makarnas respektive förvärvsarbets-tid, som klassposition, utbildning och ålder (Ahrne & Roman 1997, Flood & Gråsjö 1997, Nordenmark 1997). Visserligen utför yngre män, liksom män som lever med högutbildade kvinnor med tjänstemannajobb, genomsnittligt mera hushållsarbete än äldre män och män som sammanbor med lågutbildade kvinnor ur arbetarklassen, men skillnaderna mellan kategorierna är trots allt relativt blygsamma. Sällan är det fråga om att makarna delar lika på hushållsarbetet. Huvudorsaken till hushållsarbetets fördelning måste med andra ord sökas i könsrelationen själv.²³

En forskare som har undersökt maktens roll i hushållsarbetets fördelning på interaktionsnivå är Aafke Komter (1989, 1991). Genom att analysera dels hur kvinnors subjektiva preferenser skulle se ut i en situation av relativ autonomi, dels de dolda ideologiska krafter som bestämmer de subjektiva preferenserna, har hon försökt fånga maktens tredje ansikte. Vid sidan av öppen och dold makt laborerar hon med begreppet ”dolda” eller ”osynliga maktmekanismer”. Skillnaden mel-

lan de olika typerna av makt kan åskådliggöras med följande exempel: Om en man aktivt försöker hindra sin hustru från att ta ett av henne eftertraktat välbetalt och utvecklande arbete för att detta arbete kräver heltid är det exempel på öppen maktutövning. Om kvinnan, trots att hon vill ha jobbet, avstår från erbjudandet utan att ta upp frågan till diskussion med sin man, därför att hon "vet" att det skulle bli bråk, är det fråga om dold maktutövning. "Osynliga maktmekanismer" opererar istället om kvinnan avstår från erbjudandet – som hon alltså i och för sig tycker är lockande – därför att både hon och hennes man utan vidare anser att det är hans jobb och karriär som är viktigast.

Den osynliga maktmekanismen innebär alltså att kvinnan upplever som legitim en situation där hennes intressen underordnas mannens intressen. Ett annat sätt att uttrycka ungefär samma sak är att mannen har auktoritet: han har tilldelats "rätten" att fatta vissa beslut (Weber 1922/1978: 213). Manlig auktoritet utgör en huvudaxel i könsmaktstrukturen och betyder att männens vilja blir gällande utan att de behöver mobilisera ekonomiska eller andra resurser (jfr Connell 1987: 109). Denna maktform har i och med "övergången från ett privat till ett offentligt patriarkat" förvisso i stor utsträckning flyttat utanför hemmets väggar (Walby 1990).²⁴ Männen har därför förlorat mycket av den familjeauktoriteten de en gång hade. Likväl har den inte spelat ut sin roll. Till exempel visar en mindre kvalitativ studie av några föräldrapars förhandlingar om föräldraledighet att de män som deltog i undersökningen i stor utsträckning kunde styra förhandlingarna till sin fördel och själva välja om, när och hur mycket föräldraledighet de skulle ta ut. Kvinnorna anpassade sig efter sina mäns önskningsar (Bekkengen 1996: 127).

Också i vår studie finns liknande exempel.²⁵ En ganska nybliven mamma berättade att hon när makarnas gemensamma barn föddes gärna ville dela föräldraledigheten med sin man. Dels trodde hon att han på det sättet skulle få en "tjattare relation" till barnet, något som hon tyckte var önskvärt, dels trodde hon att en alltför lång period av föräldraledighet

skulle innebära yrkes- och karriärmässiga nackdelar för hennes egen del. När hon tog upp frågan till diskussion märkte hon emellertid att hennes man "inte riktigt kunde enas med tanken att var hemma". Ställd inför detta faktum ville hon inte insistera. För både henne och hennes man var till syvende og sidst hans yrkesliv viktigast.

Men det är helt klart att arbetet är väldigt viktigt [för honom], och han måste verkligen få känna att han har ett bra jobb. Det är viktigt för honom och det utrymmet måste han få. Det känner jag att det är viktigare att han får det än att jag får det.

Ett annat av de par vi intervjuade väntade vid intervjutillfället sitt tredje barn. Mannen hade varit föräldraledig med det äldsta barnet, men inte med det yngsta, och planerade heller inte att vara hemma med det väntade barnet. Han trodde inte att "det skulle ge så mycket" att vara föräldraledig en andra eller tredje gång. Kvinnan önskade att hennes man skulle utnyttja föräldraledigheten. Hon trivdes inte med att uteslutande arbeta hemma under långa perioder. Det blev för isolerat och hon saknade sitt yrkesarbete och vuxenkontakterna där. Därför ville hon att hennes man skulle dela föräldraledigheten för det tredje barnet. Eftersom hon tjänade bra, om än inte lika mycket som sin man, skulle detta inte innebära några ekonomiska svårigheter för familjen. När hennes man klargjorde att han trots allt inte tänkte vara hemma med barnet, kände hon sig först besviken, men några direkta konflikter förekom inte. Visst hade hon helst sett att hennes man var föräldraledig, men försöka att få honom att vara det kunde hon inte tänka sig. Hon ansåg det vara makens legitima rätt att välja om han ville eller inte ville vara föräldraledig. Följaktligen blev mannens önskemål överordnade kvinnans egna subjektiva intressen.

Jag tycker så här: att om ett par får barn, säger vi, så tycker jag att om båda vill och båda har jobb, då tycker jag mannen ska ha möjlighet att vara

hemma. Men om han inte vill så ska han inte vara det, förstår du, bara med lagar och sådant tjafs.

(Om hon inte vill heller då?)

Då ska man ju inte skaffa barn. Det skulle aldrig falla mig in att tvinga honom, aldrig, för det måste ju komma inifrån och sedan behöver ju inte han älska sina barn mindre för det.

Den maktmekanism som verkade i exemplet ovan innebar att både kvinnan och mannen, när det kom till kritan, satte mannens behov i främsta rummet. Den var "osynlig" därför att de normer som ger mannen rätten att välja hade internaliserats också av kvinnorna. En sådan internaliseringsprocess är en förutsättning för manlig auktoritet, som definitionsmässigt utesluter protester från kvinnornas sida. Auktoritet är legitim makt.

Avslutning

I de allra flesta svenska familjer – unga som gamla – är det kvinnan som utför merparten av hushållsarbetet. Arbetsdelningen mellan könen förstärks när barnen föds eftersom kvinnan då vanligen tar huvudansvaret för barnens omsorg och mannen för försörjningen. I den här artikeln har jag försökt att visa att de processer varigenom arbetet fördelas könsmässigt på detta sätt är effekter av maktskillnader mellan makar och sambor, men också att de bidrar till att reproducera dessa skillnader. Större tillgång till ekonomiska resurser fungerar, liksom traditionella könsnormer, som potentiella maktresurser för männen i äktenskapliga förhandlingar om hushållsekonomi och hemarbete. Både samhällets ekonomiska och normativa strukturer inverkar alltså på familjelivets organisering.²⁶ Några av de berättelser som jag tidigare återgivit illustrerar dock tydligt variationerna i könsnormer. Avslutningsvis vill jag säga ytterligare några ord om detta.

Hushållsarbetsfördelning till trots har talet om jämställdhet fått stor spridning bland svenska kvinnor och män. Det finns en utbredd uppfattning att makar och sambor bör dela lika på ansvaret för detta arbete (Ahrne & Roman 1997, Ellingsæter 1998,

Sundström 1997). Det betyder inte att andra uppfattningar saknas. Särskilt bland hushåll med mycket skev fördelning av hushållsarbetet är det relativt sett ganska vanligt med traditionella uppfattningar om kvinnors och mäns roller; i synnerhet tenderar männen att bejaka traditionella könsroller (Ahrne & Roman 1997: kap 2-3).²⁷ Också när det gäller föräldrollerna är förekomsten av olika och rivaliserande normstrukturer tydlig. Som vi sett existerar föreställningen att kvinnor bör ta huvudansvaret för barnen sida vid sida med synsättet att föräldrar självklart ska dela lika på den praktiska omsorgen om sina barn.

Alltså finns i vårt samhälle flera konkurrerande ideologier eller diskurser om hur kvinnor och män bör förhålla sig till familj och yrkesarbete; kvinnlighet och manlighet kan konstrueras på flera kulturellt accepterade sätt (jfr Connell 1987). Detta utgör också själva förutsättningen för att konflikter om könsarbetsdelningen ska uppstå. Saknas alternativa tolkningar framstår status quo som självklar, naturlig och legitim (Komter 1989, Magnusson 1998).²⁸ Talet om jämställdhet kan därför utgöra en viktig förändrande faktor. Likafullt är det uppenbart att detta tal sällan får ett genomslag i praktiken. *En* förklaring ligger i glappet mellan diskursivt och praktiskt medvetande.²⁹ Vårt handlande styrs inte uteslutande av medvetna föreställningar och intentioner, utan också av den rutiniserade och vane-mässiga praktiska medvetenhet som får sitt uttryck i mer eller mindre omedvetna reaktioner och handlingssätt (Giddens 1984: 7, 41). I interaktionen mellan makar tenderar sådana i uppfostran och praktiska erfarenheter grundade reaktionsmönster att reproducera en traditionell uppdelning av uppgifter (jfr Ahrne & Roman 1997: 50-56, 78-85).³⁰ Också för par som verkligen vill få till stånd en praktisk jämställdhet i familjelivet kan således en i kroppen nedlagd könshabitus utgöra ett hinder. Maktrelationerna mellan könen är, för att tala med Pierre Bourdieu, inristade i våra kroppar

NOTER

1. En utgångspunkt för mina resonemang är att hushållet kan betraktas som en liten organisation där det produceras varor och tjänster och där familjemedlemmarnas arbete och inkomster fördelas och samordnas. Istället för att förutsätta gemensamma mål och önskemål, eller jämlikhet i resursfördelning, öppnar ett sådant perspektiv för att fördelningen av arbete och pengar kan vara en arena för intressekonflikter mellan makar och sambor. Sådana konflikter hanteras genom mer eller mindre medvetna förhandlingar, förhandlingar som i sin tur formas av maktskillnader mellan parterna.
2. Ideologibegreppet används med olika betydelser, men hänvisar ofta till trossatser som legitimerar en viss samhällsordning. I den bemärkelsen rättfärdigar könsideologier maktrelationerna mellan könen. Emellertid kan "könsideologi" också ha en mera allmän betydelse som en uppsättning kulturellt bestämda värderingar, trossatser och förhållningssätt om och till kön som förklarar social handling (Brante m.fl. 1997). En "diskurs" kan ses som en uppsättning sammanlänkade utsagor och praktiker som tillhandahåller ett språk för att tala om, eller representera, ett ämne som gör det svårt att tänka på detta ämne på ett annat sätt. Diskurser antas operera som maktmekanismer genom att konstituera människor som subjekt (Foucault 1986).
3. T.ex. Blumberg 1991, Blumstein & Schwartz 1983, Huber & Spitze 1983, Pahl 1983; 1989, Ross 1987, Scanzoni 1970, Vogler 1994, Vogler & Pahl 1993; 1994
4. I enlighet med Stewart Clegg (1989: 145) definierar jag "social struktur" som relationer mellan individer och kollektiva agenter som konstitueras på ett relativt varaktigt sätt och som i olika grad begränsar och möjliggör dessa agenter handlande eller icke-handlande.
5. T.ex. Axelsson 1992, Blumberg 1991, Ross 1987, Sundström & Stafford 1992
6. Undersökningen gäller endast heterosexuella par, vilket tyvärr är fallet med de flesta studierna inom området. Vi använde både kvantitativa och kvalitativa metoder. Dels genomfördes en surveyundersökning med ett representativt urval av sammanboende eller gifta kvinnor och män mellan 25-60 år. Denna kvantitativa del av studien gällde individer och utfördes som en kombination av postenkät och telefonintervjuer. 1281 individer (659 kvinnor, 622 män), eller 68 procent, besvarade frågeformuläret. Frågor ställdes om bland annat arbetsfördelning och ekonomins organisering. Dels gjorde vi ett sextiotal längre semistrukturerade intervjuer med kvinnor och män i tre strategiskt intressanta familjesituationer: yngre barnlösa par, småbarnsföräldrar och skilda eller separerade mödrar och fäder. I denna kvalitativa del av studien ingick också intervjuer med experter av olika slag. När jag i texten nämner siffror härrör dessa från den kvantitativa och statistiskt representativa delen av studien, medan återgivna citat härrör från den kvalitativa delen av undersökningen.
7. Att ett statistiskt samband föreligger – eller inte föreligger – säger inget om orsaker. En konstaterad regelbundenhet är således i sig ingen förklaring. För att förstå och förklara regelbundenheter är det nödvändigt att identifiera de sociala mekanismer som producerar desamma (jfr Brante 1997).
8. Också skillnader i löner mellan "kvinnojobb" och "mansjobb", liksom det så kallade lönegapet spelar in.
9. T.ex. Burgoyne 1990, Burgoyne & Morrison 1997, Lundberg & Pollak 1996, Morris 1993, Pahl 1989, Roman & Vogler 1998, Rottman 1994, Vogler 1994, Vogler & Pahl 1993, Vogler & Pahl 1994, Zelizer 1989.
10. I ett pågående avhandlingsprojekt studerar Charlott Nyman hushållets interna ekonomi (Nyman 1996, 1997). Se också Halleröd 1997.
11. I den brittiska studien intervjuades 1211 par i sex urbana arbetsmarknader. Den genomfördes 1987 (se Vogler 1994).
12. År 1988 hade 83 procent av de svenska kvinnorna ett förvärvsarbete mot 56 procent av de brittiska kvinnorna (Lewis 1993: 8-10). Medan svenska deltidsarbetande kvinnor vanligen jobbar "lång deltid", är det ofta fråga om mycket "kort deltid" för de brittiska kvinnorna. År 1997 arbetade nästan 40 procent av de svenska kvinnorna deltid (att jämföra med 10 procent av männen). Av dessa deltidsarbetande kvinnor förvärvsarbetade 83 procent 20-34 timmar i veckan. Den genomsnittliga arbetstiden för denna grupp var 27,3 timmar (Sundström 1998). I Storbritannien arbetade år 1990 44 procent av de deltidsarbetande kvinnorna i manuellt arbete och 32 procent av de deltidsarbetande kvinnorna i icke-manuellt arbete mindre än 16 timmar i veckan (Lewis 1993: 8-10).
13. Vid användning av ett standardmått där ekonomisk beroendenivå mäts som löneskillnaden mellan makar fann Barbara Hobson att denna i Storbritannien ligger på 60,8 procent, jämfört med 40,6 procent i Sverige. Omkring en tredjedel av de brittiska kvinnorna är helt och hållet ekonomiskt beroende av sina män, mot 11 procent av de svenska kvinnorna (Hobson 1996).
14. De två indikatorer som valdes var frågan i) vem har det yttersta ansvaret för att organisera hushållets ekonomi och ii) vem sköter betalningen av räkningar.
15. I det svenska frågeformuläret fanns även alternativet "delvis gemensam pott" som valdes av cirka 20 procent av respondenterna. Då de kvalitativa intervjuerna indikerade att skillnaderna mellan den gemensamma och den delvis gemensamma potten var mycket små, slogs kategorierna samman. Systemet med separata ekonomier var i Storbritannien så sällsynt att oberoende analyser inte kunde göras, och har därför uteslutits från beräkningarna. För det svenska materialet gäller samma sak det manliga förvaltningssystemet och systemet med hushållskassa. En mera utförlig beskrivning av hur svenska hushåll organiserar sin ekonomi finns i Ahrne & Roman 1997: 86-123.
16. Som indikator på strategisk kontroll användes frågan om vem av makarna som slutgiltigt fattar beslut i större ekonomiska frågor.
17. Den högsta nivån av manlig kontroll finns bland de svenska hushåll som använder en manligt förvaltd pott eller separata ekonomier.

18. Jag ansluter mig till synsättet att makt i vid bemärkelse handlar om transformativ förmåga: förmågan att uppnå eftersträvar resultat. Därför ser jag en nära koppling mellan makt och handlingskapacitet (*agency*), men inte en nödvändig koppling mellan makt och konflikt/förtryck. I en mer begränsad mening handlar förstås makt också om asymmetriska relationer, där den part som har mest makt kan genomdriva sin vilja mot den andras önskemål och/eller intressen (jfr Clegg 1989, Giddens 1984). Det är framförallt denna senare aspekt som här diskuteras.
19. Inom samhällsvetenskaperna är det vanligt att makt antas förekomma i situationer där parterna har olika visade preferenser/viljor och där den ena partens preferenser/vilja blir rådande (se t.ex. Weber 1920, Dahl 1958: 466).
20. När det gäller hushållsekonomin organisation har den part som har den strategiska kontrollen över familjens ekonomi möjlighet att utöva dold makt genom att sätta upp de ramar inom vilka övriga beslut måste fattas. Hon/han kan få *orchestration power* genom att fatta få men viktiga beslut som bestämmer familjens levnads-sätt. Kanske delegerar hon/han små och tidskrävande beslut till sin partner som då får implementeringsmakt (jfr Safilios-Rothschild 1976).
21. Det finns en rad välkända problem med denna typ av förklaringar som jag inte här kommer att gå närmare in på. Ett särskilt svårlöst – för att inte säga olösligt – problem är hur kvinnornas "verkliga intressen" ska identifieras när dessa inte artikuleras av kvinnorna själva (se Barkner & Roberts 1993).
22. Habitus grundas i praktisk erfarenhet och uppfostran och är en handlingsdisposition som på samma gång uppkommer och uttrycks genom "våra rörelser, gester, ansiktsuttryck, sätt att vara, sätt att gå, och sätt att se på världen" (Moi 1994:13).
23. Atminstone vid en synkron analys. Anläggs ett längre tidsperspektiv är det svårt att urskilja vad som är effekter av ekonomiska eller kulturella förändringar. Maktresursteorin och kulturella teorier om kön kan ses som kompletterande, snarare än varandra uteslutande. Jfr att ideologin om *male breadwinning* inte har någon förklaringskraft för svenska hushålls sätt att organisera sin ekonomi – makarnas respektive ekonomiska resurser är avgörande – medan den, tillsammans med ekonomiska resurser, har stor betydelse för de brittiska hushållen (se s. 7).
24. Sylvia Walby (1990:24) skiljer mellan "det privata patriarkatet" och "det offentliga patriarkatet". I det första har kvinnoförtrycket sin grund i hushållsproduktionen, medan det senare framförallt grundas i förvärsarbetet och staten. Hushållet utgör också i det offentliga patriarkatet en väsentlig patriarkal struktur, men är inte längre dominerande.
25. Som tidigare framgått fanns dock i vår studie – och det är viktigt att understryka – också exempel på kvinnor som inte på detta sätt anpassade sig efter sina mäns önsknigar.
26. Att jag i den här artikeln har avgränsat mig till att diskutera ekonomiska och normativa resurser betyder för-

stås inte att inte också andra typer av maktresurser kan påverka förhandlingsprocessen. Tidigare har jag nämnt att kärlek, personliga tjänster, trygghet, etc. kan utgöra äktenskapliga resurser. Maktutövning som bygger på fysiskt våld är ett annat exempel som, där det förekommer, sannolikt starkt inverkar på såväl arbetets som pengarnas allokering.

27. Medan i genomsnitt åtta av tio kvinnor och män ansåg att ansvaret för hushållsarbetet bör delas lika mellan makarna, uppgav mer än hälften av männen som levde i hushåll med en patriarkal fördelning att kvinnor bör ta detta ansvar. Motsvarande siffra bland kvinnorna var cirka en fjärdedel (Ahrne & Roman 1997: 39-41).
28. Detta diskuterar jag mera ingående i Roman 1999.
29. Ekonomiskt rationellt handlande är en annan möjlig förklaring, det vill säga att makarna gör bedömningen att eventuella stora inkomstskillnader dem emellan gör det alltför kostsamt med en jämställd fördelning mellan förvärsarbete och hemarbete (jfr Becker 1981).
30. Som Iris Young (1990: 133) påpekar kan, i ett samhälle som liksom vårt bekänner sig till formell jämlikhet för alla grupper, sådana omedvetna reaktionsmönster spela större roll för reproduktionen av privilegier och förtryck, än fördomar och nedvärdering på en diskursiv nivå.

LITTERATUR

- Ahrne, Göran och Roman, Christine (1997): *Hemmet, barnen och makten. Förhandlingar om arbete och pengar i familjen*, SOU 1997: 139, Stockholm: Fritzes.
- Axelsson, Christina (1992): *Hemmafrun som försvann. Övergången till lönearbete bland gifta kvinnor i Sverige 1968-1981*, Institutet för social forskning 21, akad. avh. Stockholms universitet, Stockholm.
- Bachrach, Peter och Baratz S. Morton (1962): "The Two Faces of Power", *American Political Science Review*, vol.56: 947-52.
- Barkner, Rodney och Roberts, Helen (1993): "The uses of the concept of power", D. Morgan & L. Stanley (red.) *Debates in Sociology*, Manchester: Manchester University Press.
- Barrett, Michèle (1980): *Women's Oppression Today. Problems in Marxist Feminist Analysis*, London: Verso.
- Becker, Gary (1981): *A Treatise on the Family*, Cambridge: Harvard University Press.
- Bekkengen, Lisbeth (1996): *Föräldradedighet om man så vill. En kvalitativ studie av hur föräldrapar väljer att kombinera förvärsarbete och föräldraskap*, Arbetsrapport 96: 15, Jämställdhetscentrum, Högskolan i Karlstad, Karlstad.
- Berk Fenstermaker, Sarah (1985): *The Gender Factory. The Apportionment of Work in American Households*, New York: Plenum Press.
- Björnberg, Ulla (1992): "Tvåförsörjarfamiljen i teori och verklighet", Joan Acker m.fl. *Kvinnors och mäns liv och arbete*, Stockholm: SNS Förlag.
- Björnberg, Ulla (1997): "Swedish dual breadwinner fami-

- lies: Gender, class and policy", Ulla Björnberg & Jürgen Sass (red.) *Families with Small Children in Eastern and Western Europe*, Aldershot: Ashgate.
- Blood, Robert O. och Wolfe, Donald M. (1960): *Husbands and Wives*, Illinois: The Free Press.
- Blumberg, Rae Lesser (1991): "Income under Female Versus Male Control: Hypotheses from a Theory of Gender Stratification and Data from the Third World", Rae Lesser Blumberg (red.) *Gender, Family and Economy – The Triple Overlap*, London: Allen & Unwin.
- Blumstein, Philip och Schwarz, Pepper (1983): *The American Couple: Money, Work, and Sex*, New York: William Morrow.
- Brante, Thomas m.fl. (1997): *Sociologiskt lexikon*, Stockholm: Universitetsforlaget.
- Brante, Thomas (1997): "Realism och sociologi", Lars Hansen m.fl. (red.) *Sociologi i tiden*, Sociologisk forskning 1-2/97, Göteborg: Daidalos.
- Burgoyne, Carole B. (1990): "Money in marriage: how patterns of allocation both reflect and conceal power", *The Sociological Review*, vol.38, no.4: 634-665.
- Burgoyne, Carole B. och Morrison, Victoria (1997): "Money in remarriage: keeping things simple – and separate", *The Sociological Review*, vol.45, no.3: 363-395.
- Clegg, Stewart R. (1989): *Frameworks of Power*, London: Sage Publications.
- Coleman, Tolbert Marion (1988): "The Division of Household Labor", *Journal of Family Issues*, vol.9, no.1: 133-148.
- Connell, R. W. (1987): *Gender & Power*, Cambridge: Polity Press.
- Dahl, Robert A. (1958): "A Critique of the Ruling Elite Model", *The American Political Science Review*, vol.52: 463-469.
- Dahlström, Edmund (1967): "Könsroller och familj", Gösta Karlsson & Jan Trost (red.) *Familjen i samhället*, Stockholm: Svenska Bokförlaget/Norstedts.
- Eichler, Margrit (1981): "Power, dependency, love, and the sexual division of labour", *Women's Studies International Quarterly*, vol.4, no.2: 201-219.
- Ellingsæter, Anne Liese (1998): "Dual Breadwinner Societies: Provider Models in the Scandinavian Welfare States", *Acta Sociologica*, vol.41: 59-73.
- Ferree Marx, Myra (1990): "Beyond Separate Spheres: Feminism and Family Research", *Journal of Marriage and the Family*, vol. 52: 866-884.
- Flood, Lennart och Gråsjö, Urban (1997): "Tid för barn, tid för arbete: en undersökning av svenska hushålls tidsanvändning", Göran Ahrne & Inga Persson (red.) *Familj, makt och jämställdhet*, SOU 1997: 138, Stockholm: Fritzes.
- Foucault, Michel (1986): "Disciplinary Power and Subjectation", S. Lukes (red.) *Power*, Oxford: Basil Blackwell.
- Giddens, Anthony (1984): *The Constitution of Society*, Cambridge: Polity Press.
- Gillespie, Dair L. (1972): "Who has the Power? The Marital Struggle", Hans Peter Dreizel (red.) *Family, Marriage, and the Struggle of the Sexes*, Recent Sociology, no.4. New York: The MacMillan Company.
- Halleröd, Björn (1997): "Lika hushåll, olika ekonomi. Ekonomiska problem bland samboende män och kvinnor", Göran Ahrne och Inga Persson (red.) *Familj, makt och jämställdhet*, SOU 1997: 138, Stockholm: Fritzes.
- Hartmann, Heidi (1981): "The Family as the Locus of Gender, Class, and Political Struggle: The Example of Housework", *Signs*, vol.6: 366-394.
- Hestbæk, Anne-Dorthe (1995): *Forældreskab i 90'erne*, Socialforskningsinstitutet 95:5, København.
- Hobson, Barbara (1996): "Solo Mothers, Social Policy Regimes, and the Logics of Gender", D Sainsbury (red.) *Gendering Welfare States*, London: Sage Publications.
- Holter, Øystein Gullvåg och Aarseth, H (1994): *Mäns livs-sammanshang*, Stockholm: Bonnier Utbildning.
- Huber, Joan och Spitze, Glenna (1983): *Sex Stratification. Children, Housework, and Jobs*, New York: Academic Press.
- Komter, Aafke (1991): "Gender, Power and Feminist Theory", K. Davis m.fl. (red.), *The Gender of Power*, London: Sage.
- Komter, Aafke (1989): "Hidden Power in Marriage", *Gender & Society*, vol.3, no. 2: 187-216.
- Kranichfeld, Marion L. (1987): "Rethinking Family Power", *Journal of Family Issues*, vol.8, no. 1: 42-56.
- Lewis, Jane (1993): "Introduction: Women, Work, Family and Social Policies in Europe", J Lewis (red.) *Women and Social Policies in Europe*, Aldershot: Edward Elgar.
- Lewis, Jane (1992): "Gender and the development of welfare regimes", *European Journal of Social Policy*, vol.2: 159-173
- Lukes, Steven (1974): *Power: A Radical View*, London: MacMillan Education
- Lundberg, Shelly och Pollak, Robert A. (1996): "Bargaining and Distribution in Marriage", *Journal of Economic Perspectives*, vol. 10, no. 4: 139-158.
- Magnusson, Eva (1998): *Vardagens könsinnebörder under förhandling – om arbete, familj och produktion av kvinnlighet*, akad. avh, Institutionen för tillämpad psykologi, Umeå universitet, Umeå.
- McDonald, Gerald W. (1980): "Family Power: The Assessment of a Decade of Theory and Research, 1970-1979", *Journal of Marriage and the Family*, november: 841-854.
- Mitchell, Juliet (1966): *Women's Estate*, Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books.
- Mizan, Aion N. (1994): "Family Power Studies: Some Major Methodological Issues", *International Journal of Sociology of the Family*, vol.24, no.2: 85-91.
- Moi, Toril (1994): "Att erövra Bourdieu", *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, årg.15, nr. 1: 3-27.
- Morris, Lydia (1990): *The Workings of the Household. A US-UK Comparison*, Cambridge: Polity Press.
- Morris, Lydia (1993): "Household finance management and the labour market: a case study in Hartlepool", *The Sociological Review*, vol.41, no.3: 506-36.
- Nermo, Magnus (1994): "Den ofullbordade jämställdheten", Johan Fritzell & Olle Lundberg (red.) *Vardagens villkor. Levnadsförhållanden i Sverige under tre decennier*, Stockholm: Brombergs.
- Nordenmark, Mikael (1997): "Arbetslöshet, kön och familjeliv", Göran Ahrne och Inga Persson (red.) *Familj, makt och jämställdhet*, SOU 1997: 138, Stockholm: Fritzes.

- Nyberg, Anita (1997): *Kvinnor, män och inkomster. Jämställdhet och oberoende*, SOU 1997: 87. Stockholm: Fritzes.
- Nyberg, Anita och Sundin, Elisabeth (red.) (1997): *Ledare, makt och kön*, SOU 1997: 135, Stockholm: Fritzes.
- Nyman, Charlott (1997): "Mitt, Ditt eller Vårt? Familjers interna fördelning av pengar", Göran Ahrne och Inga Persson (red.) *Familj, makt och jämställdhet*, SOU 1997: 138. Stockholm: Fritzes.
- Nyman, Charlott (1996): "Inside the Black Box. Intra-household Distribution of Consumption in Sweden" i Erik Bihagen m.fl. *Three Aspects of Consensual Poverty in Sweden*, Umeå Studies in Sociology, no. 109, Umeå universitet, Umeå.
- Oakley, Ann (1974): *Housewife*, Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books.
- Pahl, Jan (1989): *Money and Marriage*, London: MacMillan.
- Pahl, Jan (1983): "The allocation of money and the structuring of inequality within marriage", *The Sociological Review*, February: 237-262.
- Parsons, Talcott och Bales, Robert F. (1956): *Family Socialization and Interaction Process*, New York: Routledge & Kegan Paul.
- Persson, Inga och Wadensjö, Eskil (red.) (1997): *Kvinnors och mäns löner – varför så olika?* SOU 1997: 136, Stockholm: Fritzes.
- Roman, Christine (1999): "Inte av kärlek allena. Makt i hushållsarbets fördelning", *Sociologisk forskning*, årg. 36, nr. 1.
- Roman, Christine och Vogler, Carolyn (1998): "Managing Money in British and Swedish Households". Unpublished manuscript.
- Ross, Catherine E. (1987): "The Division of Labor at Home", *Social Forces*, vol.65, no.3: 816-833.
- Rottman, David (1994): *Income Distribution within Irish Households. Allocating Resources within Irish Families. Combat Poverty Agency*, Research Report Series No. 18, Dublin.
- Rydenstam, Klas (1992): *I tid och otid. En undersökning om kvinnors och mäns tidsanvändning 1990/1991*, Rapport nr. 79, Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Safilios-Rothschild, Constantina (1976): "A macro and micro-examination of family power and love: an exchange model", *Journal of Marriage and the Family*, vol.38: 355-362.
- Scanzoni, John (1979): "Social processes and power in families" in Westley R. Burr m.fl. (red.) *Contemporary Theories about the Family*, New York: The Free Press.
- SCB (1995): *Kvinnors och mäns liv. Parbildning och separationer*, Demografiska rapporter: 1995:2:4, Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Seeley, John R. m.fl. (1963): *Crestwood Heights. A Study of the Culture of Suburban Life*, New York: John Wiley & Sons Inc.
- Sundström, Eva (1997): "Bör kvinnor förvärsarbete? Attityder till kvinnors förvärsarbete i Sverige, Tyskland och Italien", G Ahrne och I Persson (red.) *Familj, makt och jämställdhet*, SOU 1997: 138. Stockholm: Fritzes.
- Sundström, Marianne och Stafford, Frank P. (1992): "Female labour force participation, fertility and public policy in Sweden", *European Journal of Population*, no. 8.
- Sundström, Marianne (1998): "Part-time work in Sweden – an institutionalist perspective". Paper presented at the Women in Japan and Sweden Conference in Stockholm, September 1998).
- Thorne, Barrie (1992): "Feminism and the Family: Two Decades of Thought", Barrie Thorne och Marilyn Yalom (red.) *Rethinking the Family. Some Feminist Questions*, Boston: Northeastern University Press.
- Vogler, Carolyn (1994): "Money in the Household" i Michael Anderson m.fl. (red.), *The Social and Political Economy of the Household*, Oxford: Oxford University Press.
- Vogler Carolyn och Pahl, Jan (1994): "Money, power and inequality within marriage", *The Sociological Review*, vol.2, no.1: 262-288.
- Vogler Carolyn och Pahl, Jan (1993): "Social and Economic Change and the Organisation of Money within Marriage", *Work, Employment & Society*, vol. 7, no. 1:71-95.
- Walby, Sylvia (1990): *Theorizing Patriarchy*, Oxford: Basil Blackwell.
- Weber, Max (1978): *Economy and Society*, Berkeley: University of California Press (1922).
- Willmott, Peter och Young, Michael (1975): *The Symmetrical Family. A Study of Work and Leisure in the London Region*, London: Routledge and Kegan Paul.
- Young, Iris (1990): *Justice and the Politics of Difference*, Princeton: Princeton University Press.
- Zelizer, Viviana (1989): "The Social Meaning of Money: 'Special Monies'", *American Journal of Sociology*, vol.95, no.2: 342-77.

SUMMARY

There is now an extensive body of feminist research on gender inequalities in marriage based on the assumption that power plays an important causal role here. However, in much of this research the concept of power is implicit rather than investigated explicitly. This article discusses how the processes of power and differences in power between spouses influence the management of the family finances and the division of labor in the home. One of the most influential sociological theories in this field of research (resource theory) predicts in the first place that the balance of power rests with the partner who contributes most to the family in terms of income, education, status etc. Secondly it makes a connection between the relative economic power of the spouses and how housework is divided between them. This article presents research findings which support such connections – including results from a recent Swedish study by Ahrne & Roman (1997), but the argument put forward here is that the decisionist conception of power applied in the

resource theory approach has some serious limitations. Some of these are clearly illustrated by results from the Swedish study mentioned above. The data indicate not only the existence of frequent and open conflicts over the division of labour – where husbands tend to get their own way – but they also suggest that hidden aspects of power shape negotiations between spouses. Even more seriously, the resource theory approach to the balance of power in marriages tends to overlook the importance of ideological and cultural factors, i.e. gender, in reinforcing or counteracting the effects of differences in financial power and resources or of economic

equality between spouses. There are, for instance, crucial dimensions of power that do not find expression either in overt or in covert conflicts. A case in point is male authority, which clearly influences marital negotiations among heterosexual couples.

*Christine Roman
Sociologiska institutionen
Box 821
Uppsala Universitet
751 08 Uppsala*